

ANTOANETA OLTEANU

ANTOANETA OLTEANU

Înlocuind în introducere, Minskova, ce ură frumosă.

Cine vrea să preze de curaj

În locul boala viață, să se întâlnească cu

În locul boala viață, să se întâlnească cu

SOVIETLAND

IV

TRIUMFUL VIETII PRIVATE

În locul boala viață, să se întâlnească cu

CETATEA
DE SCAUN

Editor: Dan Iulian Mărgărit

Redactor: Mirela Ivan Nobel

Tehnoredactare: Adriana Andreiaș

Coperta: Andrei Mărgărit

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
OLTEANU, ANTOANETA****Sovietland : triumful vieții private / Antoaneta Olteanu.** -

Târgoviște : Cetatea de scaun, 2019

Contine bibliografie

Index

ISBN 978-606-537-457-7

94

*Toate drepturile de reproducere, integral sau parțial, prin orice mijloace, inclusiv stocarea neautorizată în sisteme de căutare sunt rezervate.**Reproducerea se poate face doar cu acordul scris al editurii, cu excepția unor scurte pasaje care pot constitui obiectul recenziilor și prezentărilor.*

Această carte a apărut cu sprijinul
Institutului de Investigație a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.
Conținutul volumului nu reprezintă obligatoriu poziția oficială a acestuia.

ISBN 978-606-537-457-7

Copyright Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2019

email: editura@cetateadescaun.ro www.cetateadescaun.ro

Sovietland. Triumful vieții private

Brăduț de Anul Nou și revoluționari

Cincoarea vieții de sămădănește

Cuprins

În loc de introducere: Moscova, ce oraș frumos!	9
Câte ceva despre confort	21
Ascetismul bolșevic	21
Noua putere și lipsa confortului	24
Reminiscențe capitaliste în NEP	26
Noutăți incredibile	28
Telefonul	31
Criza alimentelor	35
Raționalizările. Alimente pe cartele	35
Cozile	44
Deficitul – de la cartele la pile	54
Magazine cu circuit închis	57
Instituțiile de alimentație publică (Obșcepit)	59
Restaurantele	59
Alte tipuri de unități de alimentație publică	67
Localuri, cafenele, cabarete ale scriitorilor	71
Cantinele	74
Fabricile-bucătării	77
Cantinele din fabrici	83
Băuturile	91
Consumul de alcool	91
Vodca	95
Campaniile antialcoolice	105
Din înțelepciunea vieții	112
Locuințele	115
Criza locuințelor	117
Implicațiile ideologice și politice ale restrângerii	124
Apartamentele comunale	126

Noile planuri de urbanism	131
Comunele	133
Hrușciovki	138
La case noi, interioare noi	151
Casele de vacanță (<i>daci</i>)	153
Bunurile industriale	157
Vremuri noi	160
Transportul în comun	167
Tramvaiele	167
Autobuzele	174
Metroul	176
Automobilele	183
Transportul pe calea ferată	187
Există o modă sovietică?	191
Hainele de piele	191
Proletarii cenușii	193
<i>Stiliaghi</i> – o pată de culoare	205
Începutul sfârșitului. Blugii	213
Petrecerea timpului liber	217
Parcurile de cultură și odihnă	218
Casele de odihnă	220
Dansurile	225
Barzii	229
Viața în mediul rural	233
Modul de viață al țăranilor	233
Foametea	237
Răscoalele	245
Munca la colhoz	252
Obligațiile fiscale	257
Copiii nimănui	261
Orfelinatul	261
Cerșetorii	263

Sovietland. Triumful vieții private	7
Sărbătorile în familie	265
Bradul de Anul Nou și revelionul	267
Obiceiurile vietii de familie	280
Iubire, sex	280
Botezul	284
La vremuri noi, nume noi	285
Nunta	286
Înmormântarea	289
Nostalgia după URSS	295
Între nostalgie și aprecierea critică a realităților sovietice	295
Chestionarele	301
Nostalgie vs antinostalgie	308
Tabel cronologic al principalelor evenimente	317
Bibliografie	373
Abrevieri	387
Indice de nume	389

cu o pânză de cort. O observație asemănătoare o făcea, în anul 1812, guvernatorul Fiodor Rostopcin, care se plângea și el că nu e transportată carne în căruțe acoperite, drept pentru care a luat măsuri în acest sens. Măsurile nu au durat decât doi ani, până la înlocuirea guvernatorului...¹

Această realitate compozită descrisă mai sus poate fi considerată, credem, o caracteristică a întregii societăți sovietice. Oameni care au încă un nivel de viață scăzut, alături de cuceriri ale științei și tehnicii care-i fac invidioși și pe capitaliștii occidentali. Zgârie-nori și maghernițe, papornițe și basmale, ciorapi de nylon și mașini de curățat zăpada... Așa cum am spus, majoritatea populației era încă departe chiar de acel nivel de civilizație de mediu urban care existase în vechiul regim. Cred că acesta este lucrul pe care trebuie să-l avem mereu în minte când luăm la cunoștință de „realizările” puterii sovietice în edificarea noii civilizații. Pentru acei oameni din fotografiile anacronice tot ce oferea statul sovietic, în concurență sa perpetuă cu lumea capitalistă, era ceva nou, nemaivăzut și extrem de folositor. Sistemul de propagandă, care avea un rol uriaș și în reclama agresivă care se făcea noilor produse, de la cele alimentare la cele de uz casnic, de la marile întreprinderi și baraje, autobuze și rachete cosmice, era mereu pregătit să introducă în viață și conștiința cetățenilor elementele de nou care făceau parte din programul de comunizare.

¹ Vaskin, op.cit., p.19.

Câte ceva despre confort

Ascetismul bolșevic

Modelul ascetismului în viața bolșevicilor ar veni, la prima vedere, din cel al categoriei sociale predominante a membrilor lor, și anume al muncitorilor. Mai ales cei cu conștiință politică nu erau deloc interesați de un confort „burghez”, mulțumindu-se cu condițiile de trai decente. Nu același lucru îl putem spune despre liderii lor. Chiar în perioada în care au fost prigoniți de Ohrana țaristă, fie că locuiau în străinătate sau în exil, prin Siberia, condițiile de trai, oarecum modeste, nu erau în niciun caz austere. În fapt, partidul, mai cu seamă din fondurile ilegale, le asigura nu numai minimum de supraviețuire, ci chiar un trai decent. E de înțeles că, imediat după preluarea puterii, s-a permanentizat și s-a oficializat această „întreținere” a liderilor și marilor funcționari de partid și de stat din bugetul de stat.

În funcție de starea economică, aceste condiții au fluctuat de la unele relativ austere la altele de lux (bolșevic). Până în anii 30, de exemplu, „acești potentați duceau o viață simplă în palatele de la Kremlin, inspirați de misiunea lor revoluționară sinceră, cu obligatoria „modestie bolșevică”. Corupția și extravagânța nu erau încă larg răspândite: într-adevăr, soțiiile membrilor Biroului Politic de-abia își permiteau să-și îmbrace copiii, și noile arhive ne arată că și Stalin rămânea uneori fără bani...”¹ În anul 1928, când a descoperit mobilă nouă în apartamentul său, a fost extrem de supărat: „Se pare că cineva din administrație sau GPU a adus niște mobilă... contrar ordinului meu, care am zis că

¹ Simon Sebag Montefiore, *Stalin. Curtea țarului roșu*, Ed. Polirom, Iași, 2014, p.55.

mobilă veche este foarte bună!"¹ E proverbială și mantaua lui Stalin (în fapt, întreg costumul militar pe care îl purta): deși uzată, a fost purtată cu îndârjire de Stalin, nepermisând niciodată să i se facă un rând nou de haine.

Nu este de mirare că acest cult al ascetismului era răspândit și la oamenii simpli. Mai ales că nici nu aveau posibilități, nici chiar speranțe ca modul lor de viață să se schimbe prea mult în bine. Plus că înțelegeau mult mai bine dificultățile prin care trecea țara și nu prea vedea în curând progrese semnificative.

Idealiștii bolșevici ai anilor 20 au făcut un cult din modul de viață spartan. Ei au moștenit un element puternic de ascetism din perioada ilegalității, sursa valorilor lor și a principiilor în primii ani ai regimului sovietic. Respingerea proprietăților materiale era centrală în cultura și ideologia intelligenției socialiste ruse, care încerca să scape de orice semn de spirit domestic mic-burghez – bibelouri de pe șemineu, canari cântători, plantele, mobilierul tapitat, portretele de familie și alte obiecte banale ale vetreriei familiei – orientându-se spre o existență din ce în ce mai severă. (...) În imaginația bolșevică, acest mod de viață simplu era o formă de eliberare de societatea burgheză în care oamenii fusese să înrobiți de cultul proprietății. În *Cimentul* (1925), romanul extrem de influent al lui Fiodor Gladkov, un bărbat și o femeie, ambii activiști de partid, își sacrifică fericirea personală și-si părăsesc casa și fiica pentru a ajuta la reconstruirea unei fabrici de ciment distruse în timpul Războiului Civil. Când soțul ei Gleb începe să duca dorul vechiului confort domestic al casei lor, soția lui îi reamintește repede scopul mai înalt al vieții lor: „Vrei niște flori frumoase să înflorească la fereastră și un pat plin cu perne? Nu, Gleb, iarna trăiesc într-o cameră neîncălzită și mânânc în bucătăria comună. Vezi tu, sunt, om, cetățean sovietic liber².

¹ Apud Montefiore, *op.cit.*, p.56.

² Orlando Figes, *The Whisperers. Private Life in Stalin's Russia*, Picador, New York, 2007, pp.14-15.

Un prim moment de criză a fost dezvoltarea economică impetuosa din perioada NEP-ului, când firile mai slabe au cedat ispitei și partidul a fost cuprins, chiar la vârf, de frisoanele „îmburghezirii”. În pofida unor voci nemulțumite care sancționau asemenea comportamente, oamenii au continuat să se bucură de luxul burghez.

În rândul bolșevicilor exista o atitudine la fel de austera referitor la înfățișarea personală – haine moderne, coafuri elaborate, bijuterii, parfumuri și cosmetice, toate erau denumite prin intermediul cuvântului vulgar *bît*. „Oamenii noi” ai avangardei partidului se îmbrăcau cu haine simple – de pseudo-proletari sau semi-militare – fără nici o urmă de podoabă. În timpul NEP-ului, când liderii bolșevici erau nemulțumiți că partidul poate fi corupt de confortul și tentațiile culturii „burgheze” care deodată devenise accesibilă pentru ei, aceste atitudini spartane erau promovate ca un simbol al purității ideologice¹.

Și această viziune nu era neapărat legată de primii ani ai regimului sovietic sau de anumite perioade de criză. Simpatizanții regimului erau extrem de înțelegători atât în perioada de deficit, de probleme de tot felul, cât și în momentele de abundență, când erau destul de moderati, de prudenti față de tentațiile consumismului: „Eram oameni sovietici (*sovki*). Trăiam pentru convingerile noastre în fericirea viitoare a societății noastre, nu pentru satisfacerea nevoilor noastre”².

Mai târziu, în perioada de aur a epocii sovietice, chiar Stalin a dat semnalul permiterii luxului în viața cetățenilor sovietici, în măsura posibilului, mai ales a celor etalon, care meritau din plin un asemenea mod de viață.

¹ *Idem*, pp.15-16.

² Cf. Figes, *op.cit.*, p.16.

Noua putere și lipsa confortului

La Petrograd, la numai doi ani de la revoluție, situația se degradase atât de mult, încât lipsa combustibilului, pentru încălzire sau prepararea hranei, atinsese cote impresionante, afectând nu traful, ci chiar viața locuitorilor. Chiar bolșevicii recunoșteau în ziarul „Pravda” că va fi nevoie în continuare de sacrificii pentru instaurarea socialismului: nu trebuie să ne temem și să recunoaștem adevărul că oamenii trebuie să se pregătească de noi sacrificii; în aceste luni de iarnă, ianuarie și februarie, două treimi din populație vor muri probabil de foame și frig¹. Încălzirea centrală nu mai funcționa din iarna anului 1918. Pentru pregătirea mesei apăruseră niște sobe mici, *burjuiki*, în care se putea băga orice pentru ars, dar puterea de preparare era mică (un fel de mâncare dura câteva ore) și erau neplăcute, pentru că fumegau groaznic. Apa nu ajunge decât până la etajul unu, mai apoi locatarii o duc până la apartamentele lor cu căldările. Si curentul electric era restricționat – nu exista este tot și, dacă da, funcționa numai două ore.

În primii cinci ani de la revoluție la Moscova nu a funcționat încălzirea centrală, fapt ce a dus la degradarea accentuată a multor case. O altă mare problemă o constituia apa, apa caldă și accesul la baie. Pentru că multe locuințe nu aveau baie privată și pentru că în apartamentele comune baia devinea și ea un lux, și în condițiile lipsei de combustibil pentru încălzire, cetățenii sovietici erau departe de a respecta normele de igienă personală. De aceea în anul 1920 a început să funcționeze Comisia Sanitară Extraordinară. Între 1 și 10 aprilie, ea a organizat „Săptămâna băii” și „Săptămâna tunsului și bărbieritului”. În această perioadă, moscovitii, pe baza unui permis pentru baie, aveau

Sovietland. Triumful vieții private 25
dreptul să facă baie în orice insituție de profil și să se tundă și radă în orice frizerie, gratuit².

Pe 3 februarie 1920, moscovitul Nikita Okunev nota în jurnalul său: „Încet, încet pierdem toate instituțiile civilizate pentru ducerea unui mod de viață sănătos: nu mai avem tramvai, încălzire centrală, parțial iluminatul electric și apa curentă (uneori zile întregi nu primim curent și apă). Iar azi s-a întâmplat ceva și cu canalizarea, aşa că closetele (cel puțin în casa noastră de cinci etaje) sunt închise pentru orice locatar”³. Curentul electric și iluminatul cu gaz au fost reluate, după revoluție și Războiul Civil, abia la 1 septembrie 1924, dar nu peste tot. Oricum, la ora 12.30 noaptea, felinarele erau stinse de personal specializat. Felinarele cu gaz au dispărut abia la sfârșitul anilor 20⁴.

În cheie umoristică, această perioadă de criză e surprinsă foarte bine în romanul *Vițelul de aur*: „În acele vremuri tulburi tot ce era făurit de mâna omenească făcea omului un serviciu mai prost decât înainte: casele nu te apărau de frig, mâncarea nu te sătura, lumina electrică se aprindea numai când se făcea câte o razie mare ca să fie prinși dezertorii și bandiții, apa ajungea numai până la parter, iar tramvaiele nu funcționau deloc...”⁴

Cu toate campaniile de propagandă, anii 30, glorioși în privința marii industrii, care era politica de stat, nu reușesc deloc să soluționeze elemente banale de confort. În multe localități (avem în vedere orașele, evident), drumurile nu erau asfaltate, iar iluminatul urban exista doar în centrul lor. În anul 1938 la Stalingrad nu exista sistem de canalizare. În Liüberțî, din

¹ G.V. Andreevski, *Povsednevnaia jizn' Moskvî v stalinskuiu epohu. 1920-1930-e*, Molodaia gvardia, Moscova, 2018, p.423.

² Apud M.I. Vostrîșev, *Moskva stalinskaja. Bol'shaia illiustrirovannaia letopis'*, Moscova, Ed. Algoritm-Eksmo, 2008.

³ Andreevski, *op.cit.*, p.21.

⁴ Ilf și Petrov, *Vițelul de aur*, traducere de I. Flavius și M. Leicand, Ed. Cartea rusă, București, 1957, p.57.

regiunea Moscova, nu exista decât o singură baie pentru cei 65.000 de locuitori ai lui.

Reminiscențe capitaliste în NEP

Interesant este faptul că detensionarea adusă de NEP a readus la viață obiceiuri și nărvări proaste din vechiul regim. Un asemenea obicei îl constituiau jocurile de noroc.

În articolul *Petrogradul vesel*, apărut în ziarul „Poslednie novosti” de la Paris din 7 iunie 1922, se vorbește despre reanimarea caselor de jocuri de noroc, un fel de cazinouri de mai mică amploare, acceptate de stat pentru că aduceau venituri considerabile la buget: „Pe Nevski există «Monte Carlo», unde în folosul statului se duc 25% dintre sumele «rulate». Pentru a se colecta acest «impozit», au fost numiți comisari speciali. Câștigul ajunge la 100 de miliarde. Ele sunt imediat schimbate în valută străină, pentru care există mereu la îndemână speculanți servili¹. O problemă importantă o constituia, de pildă, patima pentru jocurile de noroc, în care erau folosiți banii statului. Era vorba de bani obținuți adesea în urma mitei și a artificiilor financiare, care rămâneau adesea nepedepsite. După cum spuneau agenții CeKa, jucătorii erau frecvent escroci, dar și angajați sovietici „cheltuitori”.

Tot din sursele agenților, fonduri de stat, chiar și din cele alocate salariilor, erau cheltuite pe banchete, chefuri și achiziția de obiecte de lux care apăruseră din nou în vânzare². De multe ori se ajungea la anchetele oficiale în urma plângerilor făcute în timpul adunărilor de către muncitorii, care nu aveau nicio părere bună despre conducerea întreprinderilor.

¹ Apud L.V. Borisova, *Trudovîe otношения в советской России (1918-1924)*, Sobranie, Moscova, 2006, p.187.

² Borisova, op.cit., p.168.

Am văzut că la vârf nu era numai ascetism. Unul dintre cei mai democrați lideri, aşa de iubit de populație, era Serghei Kirov. Era răsfățatul Partidului, aşa că era normal ca și apartamentul lui de cinci-șase camere, care depășea, evident, restricțiile locative, să fie mobilat cum se cuvine. Kirov avea un frigidier american uriaș, „General Motors”, de ultimă generație (în URSS se aflau numai zece asemenea exemplare); apoi, ca mare iubitor de muzică, dispunea de numeroasă aparatură de profil: o radiolă, un patefon, un gramofon cu difuzor și unul fără difuzor, un radio cu lămpi¹.

Paradoxal, deși este vorba de un apanaj al realităților din vechiul regim, munca servitoarelor a fost multă vreme permisă în URSS. Astă și pentru că era destul de greu să câștige ceva pentru subzistență femeile din mediul rural. Inițial femeile erau angajate prin telefon, dar, pe măsură ce pretențiile angajatorilor creșteau, s-a apelat la bursa muncii. Astfel, bursa muncii recunoștea meseria de servitoare, care se bucura și de un sindicat propriu. Angajatorii erau obligați să le plătească un salariu minimal de 5 ruble, să le acopere asigurarea socială; trebuia să le dea concediu, haine speciale, un registru pentru evidențele salariale, iar la plecarea din slujbă, un ajutor. În condițiile crizei locative, este evident că servitoarea nu avea cum să beneficieze de camera proprie; de un pat, da. Aceasta era amplasat pe hol, în antreu sau în bucătărie. Din anul 1929, dacă angajatorul trăia într-un apartament comunal, pentru patul servitoarei trebuia să aibă acceptul vecinilor de apartament². Condiția de bază pentru a putea dispune de o servitoare era ca și femeia din familia respectivă să aibă un loc de muncă: „Am avut o servitoare, chiar două, când fiica mea era micuță. Erau ieftine, însă greu de găsit. Mergeam la colhoz și alegeam o fată – orice fată își dorește să fugă de viață grea de acolo și să lucreze la oraș - și apoi trebuia să vorbesc cu șeful de colhoz. Lui, firește, îi displăcea să

¹ Montefiore, op.cit., p.62.

² Andreevski, op.cit., p.428.

piardă o lucrătoare, dar dacă aveai pile, făceai rost de servitoare...”¹ În cazul de mai sus, soția câștiga 300 de ruble pe lună, din care îi plătea servitoarei 18 ruble lunar, la care se adăugau masa și cazarea (de regulă, în bucătărie). Servitoarele au fost o prezență obișnuită în societatea sovietică până în anii 60.

Și viața continua să uimească:

La Moscova apăruseră în acea vreme automobile noi, cu faruri de cristal, și circulau pe străzi proaspeți parveniți care purtau tichiute de lutru și paltoane căptușite cu biber. Începuseră să fie la modă botinele gotice cu vârful ascuțit și servietele cu curele și mânere ca greamantanele. Cuvântul „cetățean” începuse să înlăture obișnuitul „tovarăș” și niște tineri care sesizaseră repede în ce constă bucuria vieții s-au lansat prin restaurante în dansuri ca *one step „Dixi”* și chiar fox-trot-ul „Floarea soarelui”. Tot orașul răsună de strigătele birjarilor de lux, iar în clădirea mare a Comisariatului Poporului pentru Afacerile Externe croitorul Jurkevici cosea zi și noapte fracuri pentru diplomații sovietici care pleau peste hotare...²

În perioadă NEP-ului, un loc bun la teatru costă 100 de milioane; amendă locatarilor pentru neducerea gunoiului din casă este de 600 de milioane, iar o călătorie cu birjarul costă câteva zeci de milioane.

Noutăți incredibile

Perioada NEP-ului a adus pentru moscoviți tot felul de lucruri minunate, dar probabil că printre acestea cea mai incredibilă ofertă era aceea de a merge la casa de vacanță cu aeroplanel. Pentru a populariza transportul aerian se făceau

¹ Apud Sheila Fitzpatrick, *Stalinismul de fiecare zi. Viața cotidiană în Rusia sovietică a anilor 1930*, Ed. Corint, București, 2016, p.197.

² Ilf și Petrov, *op.cit.*, p.58.

numeroase campanii care ofereau astfel zboruri de plăcere, plimbări aeriene¹.

La sfârșitul anilor 20, la Biroul de informații din Moscova puteai primi informații gratuite despre adresele și telefoanele tuturor instituțiilor din Moscova și despre funcțiile celor care lucrau acolo. Se puteau afla de asemenea informații despre traseele tramvaielor sau ale autobuzelor, despre mersul trenurilor, avioanelor și vapoarelor, despre locurile libere din hoteluri, despre tarifele de la poștă, telegraf și vamă, despre impozite, repertoriul teatrelor și al cinematografelor, noțiuni juridice legate de locuințe, pământ, impozite, procese și.a. Pentru zo de copeici puteai afla adresa unui locitor al Moscovei sau informații despre stadiul unui proces. Tot la același preț puteai afla prețurile de la piețele din oraș și cursul valutar (încă din timpul NEP-ului se deschiseseră case de schimb valutar)².

La sfârșitul anilor 30, unele străzi ale orașului, în centru, erau curățate cu ajutorul tehnicii. În anul 1938 funcționau 189 de mașini de măturat și 89 de dispozitive de stropit și spălat. Iarna, pentru curățarea zăpezii, erau folosite 219 mașini pentru adunatul zăpezii, 58 de camioane mari pentru transportul ei și 14 mașini de împăraștiat nisip³. Dar Moscova era un oraș etalon. În numeroase orașe mai mici (Voronej, Stalingrad, Novosibirsk, Dnepropetrovsk etc.) nu exista sistem de canalizare și, multe dintre ele, deși aflate în preajma unor hidrocentrale puternice, nici curent electric până la sfârșitul anilor 30⁴. Imaginea orașelului Leninsk din Siberia, care poartă un nume de rezonanță mare, este semnificativă:

Cu o populație de peste 80.000 de locuitori (...), Leninsk-Kuznețk este extrem de înapoiat la capitolele

¹ Borisova, *op.cit.*, p.186.

² Andreevski, *op.cit.*, p.45.

³ Idem, p.44.

⁴ Fitzpatrick, *op.cit.*, p.112.

cultură și facilități (...). Din cei 80 de km de străzi, numai o stradă este pavată, și nici aceea în totalitate. Din pricina că nu avem drumuri, treceri de pietoni, trotuare etc. corespunzătoare, noroaiele sunt aşa de adânci primăvara și toamna, că muncitorii întâmpină dificultăți când merg la muncă sau se întorc acasă, iar școlile se închid. Și iluminatul stradal este necorespunzător. Doar centrul este iluminat, pe o distanță de 3 km, restul orașului, ca să nu mai vorbim de periferie, fiind cufundat în întuneric¹.

În anii 30, un președinte de colhoz dăduse ordin ca toate casele din sat să aibă la ferestre câte două ghivece de flori; un altul dădea amenzi usturătoare dacă oamenii nu-și spălau dușumelele, nu legau câinii și dacă aveau un limbaj nepoliticos. La Stalingrad, în anul 1938, o decizie orășenească nu permitea cetătenilor să urce în tramvai cu haine murdare; la Astrahan puteai primi amendă dacă purtai pălărie². La nivel oficial înalt erau criticate și ridiculizate aceste hotărâri cel puțin ciudate, chiar dacă uneori la bază erau niște rațiuni de înțeles. Iată cum se comenta acest lucru la o întrunire a procurorilor raionali:

Procurorul belorus: Sovietul din raionul Turov a publicat o rezoluție obligatorie prin care se interzice bătrânilor și copiilor să aprindă chibrituri, ca măsură de prevenire a incendiilor, abaterile fiind amendațe cu 100 de ruble.

Vișinski: Chiar și în bucătărie.

Voci din sală: Zici că e din *Revizorul* lui Gogol.

Procurorul belorus: Sovietul orășenesc din Recița a publicat o rezoluție obligatorie care spunea că toți proprietarii de apartamente și șefii de instituții erau obligați să construiască trotuare asfaltate și să-și zugrăvească clădirile. În plus, tot prin rezoluție se stabilea și culoarea vopselei, de pildă, verde-aprins pentru Strada Sovietică, galben-intens pentru Strada Lenin, albastru pentru Strada

¹ Apud Fitzpatrick, op.cit., p.113.

² Fitzpatrick, op.cit., p.83, 84.

Cooperativei și verde-închis pentru restul. Încărcarea acestei rezoluții era pedepsită cu o amendă de 100 de ruble¹.

Telefonul

Sistemul de telefonie a apărut în Rusia încă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea – la Moscova, în anul 1882. Înainte de revoluție telefoane se întâlneau în majoritatea instituțiilor de stat, precum și în apartamentele persoanelor cu stare. În anul 1914 la Moscova existau deja 4.000 de abonați. În anul 1898 a fost deschisă prima linie interurbană, Petersburg – Moscova. În ceea ce privește telefoanele publice, în anul 1917, la Moscova, existau 71 de astfel de aparate.

În anii 20-30, a continuat dezvoltarea rețelei de telefonie. În anul 1927, s-a deschis prima linie internațională, între Moscova și Varșovia. Un pas important este făcut în anul 1933, când primele telefoane publice încep să apară pe coridoarele apartamentelor comunale și în scările blocurilor. Fiecare abonat primește o cheie de la cutia în care este pus telefonul, care trebuia folosit doar în caz de nevoie².

În ceea ce privește nomenclatura, Lenin a fost cel care a dezvoltat folosirea sistemului de telefonie. În biroul său de la Kremlin avea două telefoane de model vechi. Dar pentru ca telefonistele să nu asculte conversațiile de la vârf, a dat ordin să fie instalată în Kremlin o mică stație telefonică automată care mai apoi a fost luată în grija KGB, care supraveghează buna ei desfășurare (linia de telefonie specială). Mai târziu nomenclatura a beneficiat de un sistem de telefonie ce asigura legătura directă între instituțiile importante, care aveau numere formate din patru cifre

¹ Apud Fitzpatrick, op.cit., p.85.

² Vostrîșev, op.cit..